
El Parc del Foix

Pau Mundó

*Parc del Foix
Àrea d'Espais Naturals
Diputació de Barcelona*

Resum

A principi de la dècada dels noranta, l'entorn de l'embassament de Foix estava amenaçat per diverses operacions urbanístiques que, si s'haguessin dut a terme, n'haguessin perjudicat greument el patrimoni natural, cultural i paisatgístic. Aquesta situació va dur l'Ajuntament de Castellet i la Gornal a redactar un pla especial de protecció d'aquest entorn. A tal efecte, es van tenir en compte les especials característiques del paisatge i, sobretot, la gran riquesa biològica, especialment pel que fa a l'ornitofauna, atès que l'embassament de Foix és una de les principals zones de pas d'aus migratòries de Catalunya.

Actualment, el Parc del Foix s'integra dins de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, inclou una zona PEIN i s'ha ampliat el seu àmbit inicial de 1.900 ha amb 1.000 ha més del terme municipal de Santa Margarida i els Monjos. Aquesta ampliació, a banda de la seva superfície, ha fet augmentar el seu valor i atractiu amb l'aportació de paratges com el del castell de Penyafort, la font de Mata-rectors o l'ermita de Penyafer. S'encarrega de la seva gestió un consorci format per l'Ajuntament de Castellet i la Gornal, el de Santa Margarida i els Monjos i la Diputació de Barcelona.

Després d'un període inicial d'implantació del parc, actualment s'estan definint unes línies bàsiques de consolidació, que passen per una estructuració de l'ús públic del parc, un pla de seguiment i control dels paràmetres biològics, i una participació activa de la població i les institucions de l'àmbit del parc i rodalies.

Paraules clau

Embassament, pla especial, ornitofauna, consorci, consolidació

Resumen

El Parque del Foix

A principios de la década de los noventa, el entorno del embalse de Foix estaba amenazado por distintas operaciones urbanísticas que, si se hubieran llevado a cabo, hubiesen perjudicado gravemente su patrimonio natural, cultural y paisajístico. Esta situación llevó al Ayuntamiento de Castellet i la Gornal a redactar un plan especial de protección de este entorno. A tal efecto, se tuvieron en cuenta las especiales características del paisaje, y sobretodo la gran riqueza biológica, especialmente la ornitofauna, dado que el embalse de Foix es una de las principales zonas de paso de las aves migratorias de Cataluña.

Actualmente, el Parque del Foix se integra dentro de la Red de Parques Naturales de la Diputación de Barcelona, incluye una zona PEIN y se ha ampliado su ámbito inicial de 1.900 ha con 1.000 ha más del término municipal de Santa Margarida i els Monjos. Esta ampliación, a parte de su superficie, ha permitido aumentar su valor y atractivo con la aportación de parajes como el castillo de Penyafort, la fuente de Mata-rectors o la ermita de Penyafer. Se encarga de su gestión un consorcio formado por el Ayuntamiento de Castellet i la Gornal, el de Santa Margarida i els Monjos y la Diputación de Barcelona.

Después de un período inicial de implantación del parque, actualmente se están dibujando unas líneas básicas de consolidación, que pasan por una estructuración del uso público del parque, un plan de seguimiento y control de los parámetros biológicos, y una participación activa de la población y las instituciones del ámbito del parque y su entorno.

Palabras clave

Embalse, plan especial, ornitofauna, consorcio, consolidación

Abstract

Foix Park

In the early nineties, the surroundings of Foix reservoir were threatened by a number of urban development operations which, if they had been carried out, would have seriously damaged the natural, cultural and landscape heritage. That situation led the Castellet i la Gornal town council to draft a special plan to protect the local environment. It took account of the special features of the landscape and, most of all, the great biological wealth, especially avifauna, since Foix reservoir is one of the stopovers for migratory birds in Catalonia.

Foix Park is now part of the Diputació de Barcelona Natural Parks Network, includes a PEIN (Plan for Spaces of Natural Interest) zone and its original area of 1900 ha has been extended with 1000 ha more in the Santa Margarida i els Monjos area. That extension has not only enlarged the surface area but also its value and attractions with the addition of places such as Penyafort Castle, the Font del Rector or Penyafer Chapel. It is managed by a consortium formed by Castellet i la Gornal and Santa Margarida i els Monjos councils and the Diputació de Barcelona.

After an initial period of installation of the park, the basic guidelines of consolidation are now being defined. They include structuring public use of the park, a plan to monitor and control biological parameters, and the active participation of the population and the institutions within the park and the surroundings.

Keywords

Reservoir, special plan, avifauna, consortium, consolidation

Antecedents

A principi de la dècada dels noranta, l'entorn de l'embassament de Foix estava amenaçat per diverses operacions urbanístiques que, si s'haguessin dut a terme, n'haguessin perjudicat greument el patrimoni natural, cultural i paisatgístic. Ja l'any 1986 es va redactar un informe en què s'exposava la necessitat de preservar d'alguna manera la riquesa biològica i paisatgística de l'entorn del pantà. Aquesta situació va dur l'Ajuntament de Castellet i la Gornal a sol·licitar al PEIN una ampliació de la zona de protecció, que va ser inclosa en les normes subsidiàries del municipi i, posteriorment, a redactar un pla especial de protecció d'aquest entorn. A tal efecte, es van tenir en compte les especials característiques del paisatge i, sobretot, la gran riquesa biològica, especialment pel que fa a l'ornitofauna, atès que l'embassament de Foix és una de les principals zones de pas d'aus migratòries de Catalunya.

Encara avui, podem veure, a les zones conegudes com la Marina i el llac Foix (noms donats pels promotors de les urbanitzacions que s'hi havien de construir), els traçats de voreres i parcel·lacions entre la vegetació, i algunes de les cases que es van arribar a construir i que el Pla especial classifica com a «fora d'ordenació».

Gestió del parc

Actualment, el Parc del Foix s'integra dins de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, inclou una zona PEIN i s'ha ampliat el seu àmbit inicial de 1.900 ha amb 1.000 ha més del terme municipal de Santa Margarida i els Monjos. Aquesta ampliació, a banda de la seva superfície, ha fet augmentar el seu valor i atractiu amb l'aportació de paratges com el del castell de Penyafort, la font de Mata-rectors o l'ermita de Penyafel. S'encarrega de la seva gestió un consorci format per l'Ajuntament de Castellet i la Gornal, el de Santa Margarida i els Monjos i la Diputació de Barcelona.

Després d'un període inicial d'implantació del parc, actualment s'estan definint unes línies bàsiques de consolidació, que passen per una estructuració de l'ús públic del parc, un pla de seguiment i control dels paràmetres biològics, i una participació activa de la població i les institucions de l'àmbit del parc i rodalies; tot això sense oblidar en cap moment les tasques de prevenció d'incendis i de manteniment de la xarxa viària. Un cas especial d'aquesta tasca de gestió és el control urbanístic, una labor no sempre ben entesa però necessària, i que consisteix a vigilar el compliment de la normativa urbanística definida al Pla especial; cal no oblidar que aquest pla de protecció va néixer sobretot per solucionar aquest problema.

Valors del parc

L'equidistància dels tres importants nuclis urbans fa que el parc aparegui com un pulmó imprescindible en aquesta cruïlla de comarques, a part de ser per si mateix un paisatge digne de conservar; i en patrimoni no s'inclou només la natura, sinó el patrimoni cultural que li ha llegat la història com a terra de marca, com a indret clau en la Via Augusta

i com a història agrària singular que ha donat lloc al Penedès que tots coneixem.

Un dels valors del parc, i no el menor, és la demostració que l'impacte de les grans infraestructures sobre el medi natural no ha de ser sempre negatiu, ja que l'impacte de la construcció de l'embassament ha provocat l'aparició d'una zona de ribera de major riquesa biològica, tant botànica com zoològica, que la que suposadament tindríem en cas de no haver-se construït.

Els boscos de pi blanc potser no són en si un sistema especialment apreciat moltes vegades, ni una vegetació protegida, però no se li ha de restar el mèrit de ser una excel·lent vegetació pionera en terrenys mediterranis, pedregosos, àrids i calcaris, sotmesos a una dinàmica d'incendis on cap altra coberta vegetal gosaria prosperar. Com ens està demostrant la recuperació del bosc aconseguida a la zona de Cal Bladet, zona protegida pel Pla especial com a «Zona Forestal de Recerca», el bosc de pi blanc està madurant i donant lloc a una comunitat vegetal molt més complexa, amb tot el que això ha comportat per a les espècies animals que hi han anat habitant.

No entrarem en detalls sobre l'ornitofauna del parc, ja que altres ponències ho faran amb molt més coneixement i autoritat. Només ressenyar el pantà de Foix com una de les zones més importants de Catalunya en el pas d'aus migratòries. Això, unit al fet de ser hàbitat d'exemplars d'àliga cuabarrada, li dona una importància addicional que no ha passat inadvertida per a la Xarxa Natura 2000.

Geològicament, el parc, si bé íntegrament dins de la comarca de l'Alt Penedès, pertany als contraforts del massís del Garraf i, per tant, es troba en un paratge càrstic, amb indrets d'alt valor geològic com són les coves de la Bovera i les penyes de Mas Carlús.

Punts febles

Malaauradament hi ha dos grans punts febles en l'àmbit del parc, la solució dels quals és prioritària per a la gestió del parc i que exposem a continuació.

La qualitat de les aigües del pantà és una de les pitjors de tot Catalunya, hi trobem contaminants químics del tipus nitrats i fosfats i, d'altra banda, l'anàlisi dels continguts interns d'alguna fauna aquàtica ha permès detectar organismes infecciosos del tipus salmonel·la, entre d'altres. El sediment important del pantà alberga una quantitat de llots d'origen orgànic que dificulten l'oxigenació necessària. Una de les línies actuals de la gestió del parc passa per la detecció de les causes d'aquestes contaminacions, ja sigui en el mateix pantà o riu amunt, i la seva eradicació o, almenys, la seva contenció.

L'altre punt delicat en l'àmbit del parc és la regeneració dels boscos que, en alguns punts, s'han cremat diverses vegades i que suposen una gestió difícil, perquè es tracta majoritàriament de finques privades que no tenen rendibilitat forestal i, per tant, que no atreuen les inversions que necessitaria la seva conservació. Fins ara la gestió del parc s'ha limitat a la prevenció d'incendis, amb la vigilància fixa durant tot l'any, i amb la campanya anual de vigilància especial els mesos de major risc. També s'han anat prenent mesures de neteja de vores de camins a les zones més perilloses, tractaments contra la processonària, i planificació i execució d'obres de millora de camins, però per

raons, sobretot econòmiques i normatives, no s'ha pogut entrar a fons en la gestió dels boscos.

El parc i la conca del Foix

El Parc del Foix és un indret protegit a l'entorn de l'embassament i, com a tal, considerem que és un punt de confluència de tota la conca del Foix (tret del darrer tram des del límit del terme de Vilanova fins a Cubelles), on es con-

centren tots els beneficis que aporta la conca i també tots els problemes. És per això que, des del parc, hi ha la voluntat d'actuar indirectament, beneficiant la resta de la conca, irradiant, tant com es pugui, l'avantatge de ser espai protegit i de ser membre de la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Aquests beneficis si no poden materialitzar-se en forma d'inversions, que no és possible, sí que es poden donar en forma de promoció dels seus valors, de la divulgació del seu coneixement, i d'incentiu i suport per a la investigació.